

Aandacht Doet Spreken

voor nabestaanden van slachtoffers geweldsmisdrijven

Opmerkelijke zaken,

Telegraaf 10 september 2011

Honderden fouten bij dna-onderzoek

Wat gaat er fout binnen de muren van het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) met sporen van een misdrijf? Waarom wordt een moordenaar niet opgespoord terwijl zijn dna-profiel al jaren eerder de databank inging? Hoe kan het dat een dnaspoor van een inbraak 'matcht' met iemand die onschuldig is en de kraak bewijsbaar niet heeft gezet?

Het NFI, een 'staatslab' met een absolute monopoliepositie op het gebied van forensisch onderzoek, is nooit transparant over zijn fouten geweest. Tal van excuses om de registraties binnenboord te houden voerde het lab jarenlang aan tijdens een procedure op grond van de wet openbaarheid bestuur die De Telegraaf had aangespannen om de stukken in handen te krijgen. Het NFI verstreekte niet meer dan een slap aftreksel: welgeteld zes pagina's foutenoverzicht. Pas toen deze krant naar de rechter stapte en won, kwam het NFI vorige maand alsnog met 350 pagina's over de brug.

Daaruit blijkt dat het NFI van 1997 tot en met 2010 het enorme aantal van ruim 1650 kleine en grote fouten en afwijkingen registreerde, zowel tijdens als na processen bij dna-onderzoek. Ook extern ging het mis: nog eens een honderdtal fouten komt op het conto van vooral technisch rechercheurs of administratief politiepersoneel.

Wat de gevolgen van de NFI-fouten voor onderzoeken waren, laten de overzichten zelden zien. Veel missers zullen zonder nadelig effect zijn hersteld. Maar een ander deel is ongetwijfeld onherstelbaar. Bovendien blijft de vraag hoeveel fouten erdoorheen glipten, die niemand opmerkte. Hoeveel misdadigers gingen daardoor vrijuit? Maar ook: hoeveel mensen zitten daardoor onschuldig achter tralies?

De meest verontrustende labfouten zijn contaminaties: fouten waardoor dna-sporen vermengd raken met ander dna. Het lab registreerde er in veertien jaar liefst 390 (ruim 23 procent van het foutentotaal). In werkelijkheid zijn het er veel meer, omdat tal van meldingen 'meerdere' contaminaties maar geen precieze getallen benoemen.

Onderzoek naar minuscule dnaspooren luistert zo nauw dat die gemakkelijk gecontamineerd raken. Er ontstaat onbedoeld vermenging van bijvoorbeeld dader-dna met dna van een slachtoffer, een NFI-medewerker of van een andere dader. Het NFI laat kennelijk ook buitenstaanders in gevoelige onderzoeksruimten toe; het lab turfde meermalen contaminaties met dna van nota bene bezoekers.

De gevolgen zijn catastrofaal als een contaminatie niet wordt ontdekt. Zelfs als een loepzuiver, volledig dna-profiel van een moordenaar op het stoffelijk overschot van zijn slachtoffer is gevonden, is zijn dna na contaminatie waardeloos. Het is vermengd met ander dna en een profiel met andere dna-kenmerken geworden. Zoeken in de databank met zo'n 'vervuild' profiel betekent dat de dader de dans ontspringt. Ook als een dader en zijn dna wel bekend zijn, gaat hij in dat geval vrijuit. Ander gevolg: het gecontamineerde dna komt overeen met iemand die niets met het misdrijf te maken heeft. Een dwaling ligt dan op de loer.

Zelfs als het NFI een contaminatie heeft vastgesteld, kan het faliekant mislopen. Dat bleek in de zaak van de 'Wreker van Zuuk': een onbekende die het Gelderse gehucht terroriseerde door huizen in lichterlaaie te zetten en remleidingen van auto's door te snijden. Een in 2004 gehouden vergelijking van zijn dna met dat van tientallen bewoners leverde het NFI niets op. Later bleek dat was gezocht met dna waarvan het NFI zelf al in 2001 had vastgesteld dat het gecontamineerd was. Hier was de schade kennelijk blijvend. Het onderzoek werd nooit heropend en de Wreker van Zuuk nooit ontmaskerd, laat staan strafrechtelijk vervolgd.

De overzichten wijzen uit dat er in 2004 tot en met 2007 met 42, 30,5, 29 en respectievelijk 36,5 procent van die jaartotalen schrikbarend veel contaminaties aan de oppervlakte kwamen. Het NFI is geaccrediteerd volgens internationale ISO-kwaliteitsnormen. Jaarlijks houden medewerkers interne audits (controles) en krijgt het lab externe audits door de Raad voor Accreditatie. Richtlijnen verplichten het NFI om dan problemen als contaminaties te melden, te evalueren, gevolgen voor onderzoeken te openbaren én, bij ernstige afwijkingen, opdrachtgevers te informeren. In geen van de audits is dat terug te vinden.

Het is ook de vraag of er genoeg gebeurt om contaminaties te voorkomen. In 2007 bepaalden NFI'ers dat de opslag voor 'stukken van overtuiging' (moordwapens, kleding of schoenen van slachtoffers en andere voorwerpen vanaf plaatsen delict) overvol was. Niets staat in de auditverslagen over het risico op contaminatie dat dit opleverde. Problemen waren er tevens bij het opslaan van dna van verdachten en slachtoffers. Opnieuw geen woord over de hoge contaminatiekansen. Saillant is dat NFI'ers tot vorig jaar nog in één ruimte gelijktijdig tests deden op sporen van zowel verdachten als slachtoffers.

Dramatische gevolgen voor het opsporen en berechten van verdachten ontstaan eveneens na het verwisselen van dnamonsters: een fout die het lab de afgelopen veertien jaar bijna 180 keer registreerde. Doordat medewerkers labels verwisselen of een stukje spoor in een verkeerd cupje stoppen, belandt dna van de ene in de andere zaak. Zo kon het gebeuren dat dna van een inbreker ooit opdook in een geweldsmisdrijf dat hij niet pleegde. Hij zat op dat moment namelijk in de bajes.

De grootste categorie zijn 'menselijke fouten' – met 714 meldingen bijna 43 procent. De fouten variëren van 'verkeerd nummer toegekend aan spoor', 'verdachte onder verkeerd nummer ingeschreven' tot 'dna-profiel onterecht in databank', 'sporen in koelkast in plaats van vriezer' of 'blad met sporen laten vallen'. Ook onder de noemer 'overige fouten' (bijna 200 foutmeldingen, 12 procent van het totaal) valt een keur aan missers door mensenhanden.

Bij het NFI raakt van alles zoek. Al eerder berichtte deze krant dat sporen uit de Puttense moordzaak en de moord op Andrea Luten waren 'verdwenen'. De overzichten bevestigen dat NFI-personeel lang niet altijd zorgvuldig met sporen omspringt en zoekgeraakte dna-profielen, dossiers of zelfs kleding en lichaamsmateriaal van slachtoffers soms niet eens terugvindt. De gevolgen zijn onvermeld, maar laten zich raden. Als het enige, cruciale dnaspoor uit een gruwelmoord weg is, wordt die zaak mogelijk nooit opgelost.

Bepaalde registraties zijn ronduit bizar. Zo dook in 2007 een doos met rommel op. Daarin 'zaakmonsters uit het verleden' die niet eens waren verwerkt. Of: 'sectiemateriaal (lichaamsdelen) met onduidelijke vermelding' en 'dozen met sporen materiaal die werden geopend door een schoonmaker die dacht dat het afval was'. En ook: 'kapotte buisjes met dierenbloed, lekkend op sporen in een vriezer', 'stof op vriezers dat maatsel van menselijke botten blijkt en contaminatie kan veroorzaken' of 'verhuizers die zonder begeleiding in en uit de opslag van sporen materiaal' lopen.

Het is onvoorstelbaar, maar NFI'ers zitten op het moment suprême nogal eens te dutten. Bijna alle afgelopen jaren werden matches met een dader of spoor gemist en later alsnog gezien en gerapporteerd. In 2008 waren dat er liefst zes, waarvan één hit al vier jaar eerder aan het licht kwam maar toen nooit aan justitie was doorgegeven. Wat de dader in de tussentijd uithaalde, vertellen de registraties niet. Ook in 2006 kwam een match naar voren die al in 2002 was bepaald, maar justitie niet bereikte. Ging de dader al die jaren door met inbreken, verkrachten, wellicht

moorden?

Hoewel er in de geanonimiseerde documenten niets over valt te lezen, zijn sommige missers desastreus. Zoals een object waarop haren zaten en dat te vroeg naar de afdeling vingerafdrukken ging. Weg haren, weg mogelijk bewijs. Ander dramatisch voorbeeld: een lichaam werd gedoucht en onderworpen aan een sectie, terwijl NFI-medewerkers het eerst op dna moesten bemonsteren. Dna dat op die manier voorgoed verloren ging.

NFI-personeel werkt ook bepaald niet altijd volgens de procedures, een probleem dat de Raad voor Accreditatie vorig jaar vaststelde maar steeds weer vooruit schoof. In juli van dat jaar bleek tevens dat het lab dna-profielen interpreteerde volgens een document dat niet eens meer bestaat. Dat terwijl de interpretatie van dna-sporen cruciaal is voor de schuldvrage.

Fouten door technische mankementen (116 maal, krap 7 procent) komen het minst vaak voor. Dat betekent niet dat ze niet ernstig kunnen zijn. Zo heeft het NFI regelmatig problemen met het ijken van robotapparatuur. Vraag is hoe betrouwbaar dna-resultaten dan zijn. Omdat bij 'bulkonderzoeken' zoals inbraken fabrieksmatig wordt gewerkt, treden seriematige fouten op. Als in een serie dna-monsters alles één plekje opschuift, wordt een reeks daders onterecht uitgesloten.

Het NFI voerde blijkens de stukken een veertigtal verbeterpunten in, bovendien kreeg het tientallen positieve reacties. Maar veel cruciale en mogelijk kritische documenten ontbreken in de verstrekte registraties. Van sommige verslagen kreeg deze krant slechts enkele van soms tientallen pagina's. Talloze passages lijken bovendien onterecht onleesbaar gemaakt.

En waar zijn de grote en bekende missers? Er staat niets in de audits over dwalingen als de Puttense moordzaak of de Schiedammer Parkmoord waaraan dna-onderzoek te pas kwam. Werden die zaken niet geëvalueerd? Waren er gevolgen voor de accreditatie van het NFI?

Niets is vermeld over het Brabantse meisje Denise Schouten dat onder verdachte omstandigheden overleed: haar hart werd in de laboratoria nota bene verwisseld met dat van een oude man. Niets is terug te vinden over een NFI-baliemedewerkster die in 2009 door beveiligingssysteem werd gedetecteerd in ruimtes waar zij niet mocht komen. En al evenmin over het dna-profiel van haar, door justitie van een geweldsmisdrijf beschuldigde, vriend dat toen 'zomaar' in de afvalbakken van het NFI belandde.

Deze krant is opnieuw bij de rechtbank in beroep gegaan en hoopt in de toekomst alle gegevens te krijgen.

Deskundigen noemen het de CSI-mythe en waarschuwen al jaren dat de bewijswaarde van dna in ons land schromelijk wordt overdreven. Niet in de laatste plaats omdat bij dna-onderzoek fouten voorkomen. Het Nederlands Forensisch Instituut, dat sporen van ernstige misdrijven onderzoekt, hield zijn foutenregistraties altijd krampachtig binnenboord. Hoeveel afwijkingen werden daar ontdekt? Wat is de aard van die laboratoriumfouten? Deze krant moest jaren procederen voordat het de cijfers onlangs op last van de rechter in handen kreeg. Een schokkend overzicht. (Zie ook www.telegraaf.nl)

Jolande van der Graaf (De Telegraaf)

Aandacht Doet Spreken

[Contact](#)

[Nabestaanden](#)

[Onderwerpen](#)

[Ontspanning](#)

[in de media](#)

[ingezonden](#)

[Opmerkelijk](#)

Opmerkelijk 016 C